

„Een aardappelschilmachine, als ik die had," zei de Amsterdamsche.

„Maar die heb ik," antwoordde de Haagsche. „Ik zal ze je eens laten zien."

Dat was een ontdekking.

't Was een geëmailleerde emmer met beton gevoerd. Er draaide een betonschijf in, die met een slinger rond bewogen werd. De aardappelen boven op de schijf werden nu langs de wanden en de schijf schoon geschuurd. Dan moesten ze nog wat nageschild en gepit worden en klaar is kees.

Een arbeidsbesparing van minstens een uur.

We gingen er natuurlijk dadelijk op uit, toen we in Amsterdam teruggekomen waren, om er een te koopen. Maar we konden er geen een krijgen.

Toen hielpen onze Haagsche vrienden ons en lieten er ons een uit Den Haag zenden. En die gebruiken we nu geregeld met groot genoegen

Is het misschien ook iets voor u?

D.

OPSCRIFTEN.

IN DEN TOWER.

In den Tower, de vroegere gevangenis voor staatsgevangenen, te Londen, vindt men de muren overdekt met inschriften en teekeningen, door gevangenen aangebracht. Een er van is bijzonder aangrijpend. In den harden steen is een kruis gekrast en daaronder een hand, welke een gebroken hart neerlegt. — Dat is de geschiedenis der ziel: Leg uw gebroken hart onder het kruis, daar is vrede!

Geen aardsche vreugd geeft vrede aan het harte;

Haar schijnschoon wisselt dra met leed en smarte.

De ware vreë wordt slechts door 't hart gevonden,

Dat zich geborgen weet in Jezus' wonden.

Slechts het gebroken hart, gelegd bij 's Heilands kruis,

Komt eens, gereinigd en vernieuwd, in 't Vaderhuis!

L. K.

Om de Oppermacht ter Zee.

I. De ondergang der Spaansche Vloot.

Heel Holland was in rep en roer!

Wel hadden er reeds van de lente des jaars 1639 af allerlei onheilspellende geruchten geloopt over een groote onderneming, die Spanje in den zin had tegen de Vereenigde Nederlanden, maar de lente verliep, de zomer was goeddeels voorbij, de eerste herfstbladeren dwarrelden reeds neer in 't Haagsche Bosch, waar 's Lands vaderen zoo gaarne verpoozing zochten van de Staatszorgen, die hen drukten, — men meende, 't zou ook thans gaan, gelijk zoo vaak: Spanje maakte grootsche plannen, doch faalde als 't aan de uitvoering toekwam!

Wat een verandering in een halve eeuw tijds....

Bij vader Willems dood was Spanje nog de groote mogendheid, sterk in Europa, gevreesd in Afrika, in Azië en Amerika, zóo onaantastbaar de sterkste, dat noch Engeland, noch Frankrijk, hoe ook er om gesmeekt, gebéden, het aandorsten het soeverein gezag over de verweesde Nederlanders te aanvaarden.

En thans, een halve eeuw later....

Europa zag verbaasd het rijzend wonder wassen. Het wonder der jonge Republiek, die onder Maurits haar grond

moedig vrijvocht, onder Frederik Hendrik haar gebied aan alle kanten afsloot en omtuinde, die in Oost en West onbegrijpelijk snelle vorderingen maakte, die Spanje reeds op zijn eigen kusten had bestookt, die — schijnbaar onzinnig ideaal! — toch wérkelijk reeds Spanje de heerschappij betwistte op den Oceaan; die de hand reeds uitstak om de wereldmogendheid der vorige eeuw den drieland te ontwingen en dien over te brengen naar de boorden van den Amstel.

Spanje, de meerdere, werd nog slechts als gelijke beschouwd....

Ja, de evenaar zwikte al door, — het werd reeds de mindere geacht!

Ook nú zou, meende men, de uiterste krachtsinspanning van het aftakelend Rijk wel weer uitloopen op een débâcle, gelijk zoo vaak... Voor de eerste Armada, in 1587, was men

beducht geweest; men vóelde toen, hoe 't bestaan der Republiek hing aan een zijden draad; nu, in 1639, waar de geruchten eener tweede groote Spaansche vloot met den dag dringender werden, wachtte men gelaten af.

't Was zelfs de vraag, of er iets van kwam....

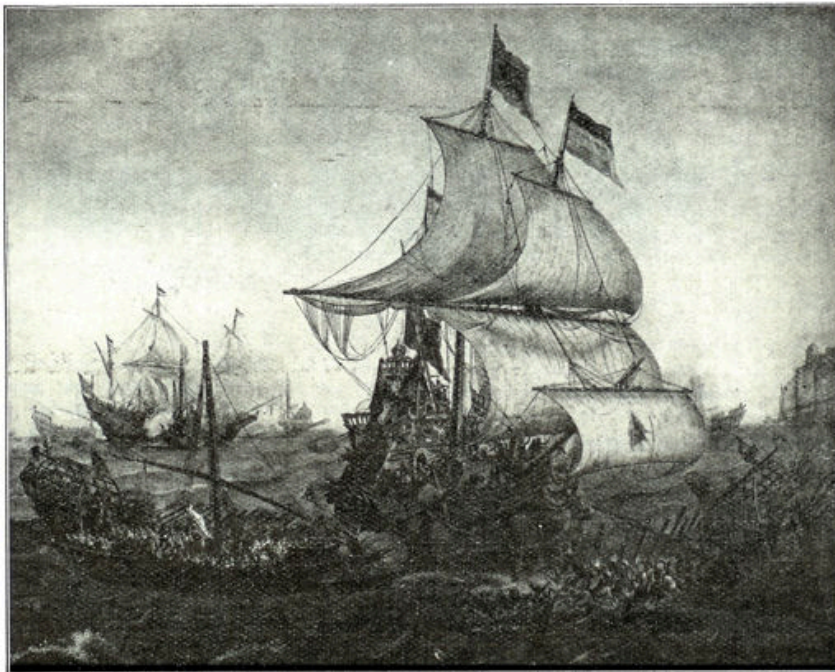
Augustus was reeds voorbij, September in 't land!

Nog enkele weken en de herfststormen staken op, en dan zou de Spanjool 't zeker niet wagen, den Hollandschen Leeuw in zijn eigen hol te bestoken.

Er was gerustheid en zekerheid in het land....

Tot daar plotseling, in de tweede helft van September, uit zee de tijding werd gebracht: „De Spaansche vloot is er, zij voer reeds met volle zeilen het Kanaal in!"

Dát bracht toch Holland in roer.

De tweede Armada.

5749

Benauwdheid voer in veler hart, de stutsels der valsche gerustheid ontzonken het volk, men werd zich plotseling bewust, dat men nog steeds in oorlog was met een der machtigste staten van Europa. En het volk, dat gelukkig het bidden nog niet verleerd was, wendde zich onder aanvoering zijner leeraars tot God, die het vaderland al zoo menig keer uit grooten nood had gered.

Want, neen! dat was geen vloot om mee te spotten!

Zij bestond uit 67 zware galjoenen, de grootste schepen, die men destijds kende; zij had 1700 kanonnen aan boord, benevens 24.000 matrozen en soldaten. Zorgvuldig had de Spanjaard zich gewacht, weder in de fout van 1587 te vervallen: *D' Oquendo*, die als admiraal de vloot gebod, was 'de kundigste, de dapperste en meest bevaren vlootvoogd, waarover Spanje beschikken kon.

En evenals in 1587 lag in Duinkerken een hulpvloot 'zeilree.

Als die beide vloten zich vereenigden, konden ze een groot gevaar worden voor de lange kustlijn van Holland en Zeeland, van Frieslanden Groningen, en als die troepen werden ontscheept, zouden ze een ernstige bedreiging zijn zelfs voor 't hart des lands!

Hoe klein was Hollands zee-macht, hiermee vergeleken!

Tromp kruiste met 13 schepen in 't Kanaal, *Banckerts* hield met 12 schepen de wacht bij Duinkerken, en *Witte de With* lag met 5 scheepjes in reserve..... maar wat wären 't voor vaartuigjes, met de groote Spaansche galjoenen vergeleken....

En toch.... 't haast ongelooftelijke was geschied....

Tromp en *De*

With samen hadden de vloot bereids aangetast en 't was hun gelukt, door hun zeemanschap en de vluheid hunner schepen, *D' Oquendo's* vloot bij Bevesier op de vlucht te drijven, op te jagen, tot hij zich genoodzaakt zag in de haven van Duins, op de Engelsche kust, de eenige daar in de buurt, waar zulke diepgaande schepen liggen konden, een schuilplaats te zoeken.

Dät gaf een schok door gansch het vaderland heen!

Ieder begreep, dat het nu geen tijd was van sammelen, maar van handelen.

Aan de Oost- en West-Indische Compagnie vragen de Staten schepen ter leen; duizenden werken dag en nacht op de werven, in koortsachtige haast wordt munitie en allerlei krijgsvoorraad naar de vloot gezonden, in stad en dorp roffelt in naam van Oranje de trom en wordt al wie bevaren is en vechten kan — en die wären er toen wat

in 't oude Geuzenland! — achter *Tromp* op 's Lands vloot geworven.

Die vloot groeide aan van dag tot dag.

In de tweede helft van October heeft *Tromp* 95 schepen en 11 branders tot zijn beschikking, waarmee hij de haven van Duins hermetisch afsluit, waarin al dien tijd de Spaansche vloot „opgekurkt" ligt.

Engelsche schepen echter lagen hem dreigend in den weg.

Koning Karel wou er een handelszaak van maken en wou Madrid en Den Haag om 't hoogst laten bieden: daárvan zou 't dan afhangen, of hij de Spaansche vloot beschermen of overleveren zou. Ja, hij wäs 't al eens geworden met den Spanjool, voor 150.000 pond sterling, één derde direct te betalen en de rest....

Maar toen verhief zich met dreigend gegrom het Engelsche

volk, dat aan 1587 dacht. En de Staten, eerst nog wat bedeesd, durfden nu ook doorzetten, en gaven *Tromp* het koninklijk bevel, de Spaansche vloot aan te tasten, wáár en wanneer hij maar kon, en elke neutrale macht, die 't hem beletten zou, als vijand te behandelen.

Meer had *Maarten Harpertzoon* niet noodig!

Den 21^{en} October geeft hij bevel tot den aanval.

De With met een kleine macht, houdt de Engelschen in 't oog, en hijzelf met de hoofdmacht, valt den Spanjaard aan.

Jan Evertsen, *Houtebeen* en zijn andere onderbevelhebbers, de kapiteins der vloot, ja de minste matroos: ieder doet zijn plicht, en meer dan dat.

De overwinning is volkomen!

D' Oquendo kan nog net met 10 schepen ontsnappen, om in Spanje

de tijding der nederlaag over te brengen. Veertig vijandelijke schepen worden vernield of verbrand, veertien worden in triomf meegevoerd; de Spanjaard heeft 5000 dooden en 1800 gewonden.... wij verloren één schip en honderd man.

Zeker! er wären „tweede oorzaken" geweest.

De Spaansche vloot was slecht voor 't gevecht toegerust, lag log op 't water, kon moeilijk zeilen en wenden, was ongeschikt voor 't water, waarop ze zich bewoog.

Maar onze vaderen vergaten de „eerste oorzaak" niet: op een plechtigen dankdag stelden ze zich voor 't aangezicht Gods, die hun de overwinning gegeven had.

Met Spanjes heerschappij ter zee is 't nu gedaán.

Tromp, bij Duins, gaf haar den genadeslag!

P. Br.

M. H. TROMP.

En hartelijke woorden werden er gesproken, heilwenschen voor onze Koningin, voor ons Vaderland, voor het wel-slagen onzer Ambulance. En het zachte kaarslicht in het rood-vloeiend papier omhulsel stond zoo poëtisch. En de echt-Hollandsche appelbeignets waren zoo lekker... geen wonder, dat we juffrouw Strobel afzonderlijk huldigden!

Bij 't scheiden zei menige zuster mij, dat zij wel nooit dezen Oudejaarsavond in Gleiwitz vergeten zou.

En ik denk er zelf precies zoo over.

1 Januari 1916. — Nieuwjaarsdag. — En Zaterdag. Het Nieuwe Jaar zet met dubbelen arbeid in, om „met den Zaterdag” nog allerlei klaar te krijgen. Vreemde gewaarwording: het begin van een jaar en het einde van een week op één dag.

2 Januari. — Zondag. Voor mijn gevoel begint eerst nu 't nieuwe jaar. Heerlijk om het met een kerkgang te kunnen inwijden.

De Luthersche kerk heeft een Liturgie. Zeer bijzonder treft mij hedenmorgen haar gelijkenis met de Liturgie van de Engelsche kerk. Te verwonderen is deze gelijkenis niet.

Beide Liturgieën hebben denzelfden eeuwenouden oorsprong, en zijn gedeeltelijke voortzettingen van de oud-Christelijke Liturgie, die ook in de Roomsche Kerk in Latijnschen vorm is bewaard gebleven.

En terwijl wij de bekende Liturgische woorden in 't Duitsch aanhooren en meezeggen en meezingen, kan ik de gedachte niet van mij zetten, dat hedenmorgen in Engeland precies dezelfde woorden worden aangehoord en gezegd en gezongen, — dezelfde geloofsbelijdenis wordt beleden, — misschien wel dezelfde gedeelten uit de Schrift worden gelezen, — hetzelfde Onze Vader gebeden...

En dan gaat dus ook hedenmorgen in beide landen de bede op: „Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.”

En dat is een zeer diepe troost.

Dat is de „gemeenschap der heiligen,” die hedenmorgen zoowel in Duitschland als in Engeland beleden wordt, en die geen oorlog, hoe fel ook, kan vernietigen.

Arme, lijdende Christenlanden, wie zal u verlossen van de geestelijke ellende van dezen oorlog? H. S. S. K.

Om de Oppermacht ter Zee.

II. Aan weerszijden van de Noordzee.

Spanjes geluksster was voorgoed ondergegaan.

De vrede van Munster in 1648 was slechts de bezegeling en erkenning van het feit, dat het zijn plaats als wereldmogendheid onherroepelijk verloren had, dat zijn handel was geknakt en zijn heerschappij op den Oceaan verdwenen.

't Was de laatste jaren een hollend achteruitgaan geweest.

Na 1639 was het feitelijk niet meer als groote zee-mogendheid opgetreden.

Portugal had zich een jaar later uit de omknelling der Spaansche overheersching bevrijd, was een vijandige buur geworden en had het overschot zijner koloniën aan Spanje ontworpen.

De geestkracht der natie was uitgeput.

Het had, ja! 't land „verlost” van de plaag der Joden... en daarmee de groote geldmannen met hun vele relaties verdreven, ten gunste van de Republiek der oproerlingen, waar zij zich grootendeels vestigden.

Het had ook de „ketterij” vrijwel uitgeroeid en door zijn talrijke auto-da-fé's het land gezuiverd van die „pest”...

maar 't had geen tijd en geen lust en geen energie gehad om zijn positie van een eeuw terug te bewaren en te beveiligen: de drietand was voorgoed zijn slappe vingers ontgleden.

't Vegeteerde voort, terend op ouden roem...

De heerschappij ter zee was Spanje kwijt en 't duidelijkst teekende zich deze veranderde positie wel af in 1648, toen het er in berusten moest, dat de Schelde gesloten bleef en daarmee Antwerpen vervallen moest tot een „dode stad.”

Op wie zou die heerschappij overgaan?

Er waren feitelijk slechts twee mededingers!

Venetië en Genua waren al vóór Spanje en Portugal de periode van achteruitgang ingegaan. Frankrijk zocht met zekere voorliefde zijn toekomstige grootheid te land.

Het verbrokkelde Duitschland, dooddelijk vermoed na den alles verwoestenden Dertigjarigen Oorlog, die op vele plaatsen de bevolking tot één tiende van voorheen vermindert had, zou een eeuw noodig hebben, eer het zich inwendig genoeg had hersteld.

Twee mededingers slechts bleven hier over: Engeland en Nederland!

En nu kost het ons moeite in dezen tegenwoordigen tijd, ons zóó van de huidige verhoudingen en omstandigheden los te maken, ons zóó te verplaatsen in de positie, welke de Republiek innam in onze „Gouden Eeuw,” dat we beseffen, eenigszins begrijpen

kunnen, hoe die Republiek werkelijk de groote mededingster van Engeland was naar de opperheerschappij ter zee, hoe er een tijd is geweest, dat zij zelfs de overhand had en hoe Engeland slechts na de grootste krachts-

Interieur Koopmanshuis uit de zeventiende eeuw.

inspanning de Republiek als mededingster achter zich liet.

Het lijkt in onzen tijd zoo onwezenlijk!

De twee mogendheden, het Engelsche wereldrijk en het kleine koninkrijk der Nederlanden, zijn *te* ongelijk geworden in macht.

Die twee vergelijkt men eenvoudig niet meer.

't Is slechts bij de gratie van Engeland, dat wij op zee nog kunnen ademen, dat wij nog eenige gemeenschap hebben mogen met onze koloniën, dat wij nog eenigen handel drijven mogen in die producten, welke Engeland zoo goed is, ons te laten in- en uitvoeren....

Zóó groot is die tegenstelling, dat we ons moeilijk kunnen indenken, dat het ons een kindersprookje lijkt, als we lezen, hoe diezelfde twee een paar eeuwen geleden op leven en dood worstelden om de opperheerschappij ter zee, gelijk thans in den diepsten grond Duitschland met Engeland om diezelfde heerschappij den reuzenstrijd voortzet.

Maar.... álles was toen zoo anders!

De verhoudingen zijn zoo in geen enkel opzicht met die van thans te vergelijken.

Naar de meest vertrouwbare schattingen uitwijzen, had Engeland destijds niet veel meer inwoners dan de Republiek en was de rijkdom der Republiek veel, zéér veel grooter dan die van Engeland. In beide landen werd ongeveer tegelijkertijd een Oost-Indische compagnie opgericht, maar bij ons werd een negen maal zoo groot „maatschappelijk kapitaal” bijeengebracht als in Londen.

In beschaving, wetenschap, onderwijs, kennis en kunde was de Republiek Engeland een eeuw vooruit, naar 't getuigenis der beste historieschrijvers. Op het gebied van nijverheid, scheepsbouw, landbouw en veeteelt, kunst en wetenschap kon Engeland niet in de schaduw staan der Republiek.

Onze handel was wereldhandel geworden.

Wij namen met onze handelsvloot de eerste plaats in, toen Engeland niet veel anders in de vaart had, dan wat kolenscheepen langs de kust.

Nogeens: het lijkt op 't sprookje van den opsnijder en

kwakzalver, maar de cijfers en feiten, die de beste bronnen geven, spreken *te* duidelijk.

In 't jaar 1645 b.v. gingen duizend Nederlandsche schepen heen en weer door de Sont, — schepen onder alle andere vlaggen saam.... nog geen honderd!

Tegen de duizend buizen gingen ter haringvangst, — wat uit andere landen meedeed aan deze groote „visscherij,” „de moeder aller commerciën” genoemd, kon op een klein papiertje worden opgeteld.

Men vond eenvoudig de Nederlandsche kooplieden *overal*.

Zij waren de baanbrekers en pioniers.

Toen b.v., altijd alweer omstreeks denzelfden tijd, 't rijk van den Moskoviët, het latere Rusland, punten van aanraking begon te krijgen en te zoeken met het Westen, waren de Hollandsche kooplieden er alweer 't eerste bij.

Archangel, aan de Witte Zee, hoe onvoordeelig en koud ook gelegen, was destijds de eenige „poort” van Rusland, — gelijk het dit in dezen oorlog óók weer werd. Welnu, terwijl Engeland nauwelijks wist, waar die „poort” op de kaart te vinden was, hadden onze kooplieden er niet minder dan tweehonderd factorijen gebouwd, waarmee ze den handel tot ver in 't Russische binnenland beheerschten.

De handel op Frankrijk was in onze handen.

Een vloot van vijfhonderd Nederlandsche schepen voer jaarlijks naar de eilanden Ré en Oléron en naar de Westkust van Frankrijk, alléén om er het *zout* op te koopen, dat dan voorts weer over geheel Europa werd verdeeld.

In officiële Engelsche stukken werd erkend, hoe er vóór *Cromwells* befaamde „acte van navigatie” tegen één Engelsch schip, dat op Nederland voer, wel tien Nederlandsche naar Engeland kwamen, en dat in Englands eigen Amerikaansche koloniën *véél méér* Nederlandsche dan Engelsche schepen werden gezien.

Zóó stonden toen de verhoudingen.

En zóó gezien lijkt het ons *niet* zoo onwezenlijk, dat er een eeuw was, waarin de strijd om de Heerschappij ter Zee tusschen Engeland en Nederland uitgestreden werd.

P. Br.

Interieur Koopmanswoning uit de zeventiende eeuw.

Wetenswaardigheden.

Straatvuil.

In onzen tijd van zuinigheid doet zich de vraag op, of wij niet wat heel royaal omgaan met het straatvuil.

In oude tijden lette men daar niet op; wat iemand kwijf wilde zijn, wierp hij heel gewoon op straat, waarbij wel bepaald werd, dat wie iets uit een bovenvenster wierp, eerst: „Van onderen!” moest roepen. Op straat bleef het vuil liggen, en men vond dat niet erg. Maar daarbij moet gezegd worden, dat er toch wel opruimers waren, de honden en de varkens. De honden namen weg wat van dierlijken oorsprong was, en de varkens erbarmden zich over de plantenresten. En de asch? Och, die was er niet veel in den tijd, toen men nog alleen hout stookte; ze waaide wat heen en weer en werd wel vastgetrap.

In later tijd begreep men, dat ook het vuil van de steden nog wel zijn waarde had voor de bemesting van den akker, gelijk immers ook de boer zijn huisvuil op den mesthoop werpt. Heele vrachten straatvuil zijn wel naar de landbouwdorpen gevoerd.

Doch er was iets anders, dat de aandacht op het straatvuil vestigde: de ontdekking van bacteriën, die als ziektekiemen dienst doen. Alle straatvuil lag in de straten en er werd niet aan gedacht, dat de ziektesporen overal heen waaien, of met den regen in den grond dringen, en daaruit elders weer met het drinkwater worden opgepompt. Toen daarop de aandacht werd gevestigd, begon men terstond met de verzamelplaatsen van het vuil buiten de steden te brengen. Doch bij meer nadenken kwam men op vele plaatsen tot vuilverbranding.

Niet, dat dit zoo iets nieuws was. In de oudheid kende men dat ook. Ten Zuiden van Jeruzalem lag het dal van den zoon van Hinnom, het dal Ge-Hinnom, dat onrein werd geacht, omdat daar het gruwelbeeld van den Moloch had gestaan. In dat dal brandde ten tijde van den Heer Jezus altijd door een vuur, en in dat vuur werd geworpen het vuil van de stad. Dit Geënna tou puros, dit Ge-Hinnom des vuurs of „helsche vuur,” wordt in het Nieuwe Testament meermalen als beeld gebruikt van de verschrikkingen, die den goddelooze wachten.

Daar dus reeds vuilverbranding. Onze tijd ziet echter terecht in, dat het vuil der stad nog heel wat waarde heeft. Daarom wordt het eerst nog eens nagezien. In München doet men dat op eigenaardige wijze. Het vuil wordt uitgestort op een breeden band zonder einde, die door een machine langzaam voortbewogen wordt. Ter weerszijden staan vrouwen met haken en tangen, die ieder op een bepaalde soort azen. De eene neemt plantenresten, een tweede vleeschresten, een derde stukken glas, een vierde kurken, een vijfde lapjes, een zesde stukken leer, een zevende metalen. Dat alles doet weer dienst. De plantenresten gaan als mest naar de tuinen; uit de vleeschresten wordt kippevoer bereid; het glas gaat naar de glasblazerij, die van oud glas nieuw glas kan maken; de kurken worden gemalen tot kurkmeel, waarmee stoomleidingen worden omwikkeld, teneinde warmteverlies tegen te gaan; de lapjes gaan naar den papiermolen; de stukken leer worden bereid tot kunstleer; de stukken metaal kunnen weer dienst doen in de gieterij.

Wat dan nog van het straatvuil overblijft, wordt verbrand. Het bevat altijd in de asch der kachels nog heel wat onverbrande steenkool en andere brandbare stoffen. Toch wil dat zaakje in een gewonen vuurhaard zoo niet branden; er moet een sterke luchtstroom bijkomen en er zijn dus blaasbalgen noodig. In sommige gevallen moet ook nog steenkool worden bijgevoegd.

Het vuur, alzoo verkregen, doet dienst tot verhitting van het water in stoomketels; deze leveren stoom aan machines, en de kracht, daar verwekt, wordt in dynamo's omgezet in electrischen stroom, zoodat men de verbranding van het vuil kan gebruiken voor kracht en licht.

Totale verbranding heeft niet plaats; het onverbrandbare levert een aaneengesmolten massa, die men slak noemt. Doch ook dat is weer bruikbaar. Fijngeslagen kan de slak dienst doen bij de bereiding van beton; gepoeierd bij de bereiding van cement. En ook wordt de gloeiende, half gesmolten slak wel in vormen gegoten, zoodat men er steenen van krijgt. De kosten aan de vuilverbranding besteed, worden dus ruimschoots vergoed, en tevens worden de boosaardige bacteriën verdelgd.

A. L.

V A R I A.

Levensbeeld.

Ze hadden lang en druk geredeneerd;
De Secretaris had geargumenteeerd,
De Penningmeester had gerepliceerd;
Door nummer 3 was fel gedebatteerd
Met no. 4, die 't niet licht weer probeert;
De Praeses had het al geresumeerd....
In 't eind besloten de beschreven vad'ren
— De zaak had haast! — maar nog eens te vergad'ren.

A. J. H.

PEPER EN ZOUT.

Ford. 1)

Verleden jaar kwam Ford ter vredes-expeditie
En stichtte in menig land een vredes-comité;
Nu maakt hij even blij zijn oorlogs-ammunitie:
Door oorlog komt men immers evenzeer tot vree!

LUCTOR.

1) De Amerikaansche automobiefabrikant Ford, die verleden jaar naar Europa kwam, om den vrede te bevorderen, heeft thans zijn fabrieken aangeboden tot vervaardiging van munitie.

Om de Oppermacht ter Zee.

III. Saamgepakte oorlogswolken.

Hen schitterende vloot vaart de Maas op. 't Is tegen 't einde van de maand Maart des jaars 1651. 't Eene uur zweept een gure hagelvlaag de wateren der rivier, dat de koppen wit schuim worden gezien, 't andere uur zet de krachtwinnende lentezon water en oever in gouden glans.

Maar waar de vloot voorbijvaart, trekt zij de grootste opmerkzaamheid.

„De Engelschman komt!” roept men elkander toe.

Maar 't is niet langer de vlag der Stuarts, die van de masten waait: het hoofd van Karel I is gevallen op het schavot, en de republiek van Cromwell staat, stevig gevestigd thans, aan de overzijde van de Noordzee.

En 't is dēze republiek, die thans een buitengewoon gezantschap zendt naar de Vereenigde Nederlanden met een zeer gewichtige lastgeving en een doel van zeer wijde strekking. Zij heeft dan ook een harer kundigste magistraten en bekwaamste diplomaten aan 't hoofd van het gezantschap gesteld: den lord-opperrechter Oliver Saint-John.

De Staten-Generaal ontvangen het gezantschap hoogst beleeft. Zoowel aan de landingsplaats als bij den intocht in Den Haag, zijn hooggeplaatste ambtenaren en deputaten aanwezig, die de Staten des lands waardig representeeren, — de ontvangst geschiedde inderdaad op de meest eervolle wijze.

Dat was zoo in den regel Staten-gewoonte.

En met name, als er een gezantschap kwam, dat zij vermoedelijk zouden moeten teleurstellen, dan zorgden zij zeer angstvallig er voor, dat er aan den vorm niets ontbrak, en dat de teleurgestelden nooit zouden kunnen klagen, dat hun geen eer genoeg was aangedaan.

Dat was diplomatieke tact en waarlijk niet van de slechtste soort!

Het volk echter is niét diplomatiek aangelegd.

Dat geeft zijn sympathie en zijn tegenzin luide te kennen, zonder zich eenige beperking op te leggen. En 't bleek wèl duidelijk, dat de Engelschen zich hier niet in de gunstige gezindheid der burgerij mochten verheugen.

Spoetschriften, pamfletten, caricaturen werden in menigte rondgestrooid.

Zelfs in hun onmiddellijke nabijheid voelden de gezanten het branden van den haat des volks, als eertijds Granvelle dien der edelen. Zóó hoog liep het, dat Saint-John, woedend, op zekeren dag last gaf, de koffers te pakken en dit onzure land vol bassende honden te verlaten.

Sussend zetten de Staten hem toen weer terneder.

Zij beloofden een scherp plakkaat te zullen uitvaardigen tegen de onbetamelijke buitensporigheden van de „kerels" op straat, en wazen er den Engelschman op, dat zij het land regeerden en zich niet gezeggen lieten door de „heffe des volks."

Zoo bleef de toornige gezant dan weder en zette de onderhandelingen voort.

Maar zijn stemming werd steeds wreveliger.

Steeds meer begon hij te vermoeden, dat de Staten, met al hun beleefdheden en schoone woorden, hem aan 't lijntje hielden en niet toebijten wilden.

Wat ook inderdaad zoo was!

„Koningsmoordenaars!" gilte het opgewonden volk.

Dat vonden de Staten hoogst ongepast; zij mengden zich niet in de binnenlandsche aangelegenheden van den buurman, maar ze hadden weinig lust, om zichzelf op te offeren ter verhooging van Cromwells glorie.

Want daar kwamen diens voorstellen feitelijk op neer.

Hij wilde een nauwe en meer innige „alliantie" tusschen de twee republieken; niet slechts van militairen, maar ook van economischen aard; een zóó innige vereeniging, dat er een samensmelting door werd voorbereid.

En daar wilden de Staten niet van weten.

Al het voordeel zou dan ook aan de zijde van Engeland zijn, dat ons in handel, scheepvaart, koloniën, enz. verre achter was en zodoende dien achterstand met één stap zou hebben ingehaald. Hoe beleefd dan ook de Staten hun memoriën stelden, zij hielden zich op het wijde water en zwommen niet in de Engelsche fuik.

Eindelijk begon dan ook Saint-John te begrijpen, dat zijn zending mislukt was. Uiterlijk zeer beleefd, nam hij afscheid van de Staten, maar inderdaad zeer geërgerd en

met een grammoedig hart, scheept hij zich den 30^{en} Juli weer in naar zijn vaderland.

Eén zaak staat voor hem van dit oogenblik af als een paal boven water.

Het kán tusschen Engeland en Nederland niet tot een vreedzame regeling komen; vroeg of laat móét tusschen deze twee uitbreken de strijd om de Heerschappij ter Zee en nu is 't maar de vraag, of Engeland dan sterk genoeg zal zijn!

Zijn vaderland sterk te maken is van nu af het streven van Saint-John.

En hij laat er waarlijk geen gras over groeien!

Pas in Engeland terug, dient hij reeds in Augustus van hetzelfde jaar bij het Parlement de zoo bekende, en in ónze historie zoo berucht geworden Acte van Navigatie in; 't sterkste staaltje van protectie, dat wel ooit is vertoond.

Maar er waren dan ook krachtige middelen noodig, om Englands handel en scheepvaart tot een hooge vlucht te brengen, terwijl Saint-John óók zeer wel begreep, dat Englands toekomst op zee lag!

Deze „Acte van Navigatie" bepaalde tweeërlei.

De invoer van vreemde, niet-Europesche waren mocht in Engeland slechts geschieden in schepen, die aan Engelschen of aan Engelsche kolonisten toebehoorden, en die voor minstens de helft met Engelsch zeevolk waren bemand.

De invoer van Europeesche producten mocht slechts plaats hebben in Engelsche schepen of in die van het land, waar ze groeiden of werden gemaakt.

Ons land werd in die „Acte" niet genoemd....

Maar de gansche inhoud er van was tégen óns gericht!

Zij vernietigde met één slag onze uitgebreide vrachtaart op Engeland, en dwóng de Engelsche schippers door den prikkel van groote winsten tengevolge van het monopolie, dat de „Acte" hun schonk, om zèlf den wijden plas op te varen. Die „Acte" is 't begin geworden van Englands wereldhandel, die „langs lijnen van geleidelijkheid" het gevoerd heeft tot de wereldmacht.

Het liep dien zomer Cromwells regeering zeer mee.

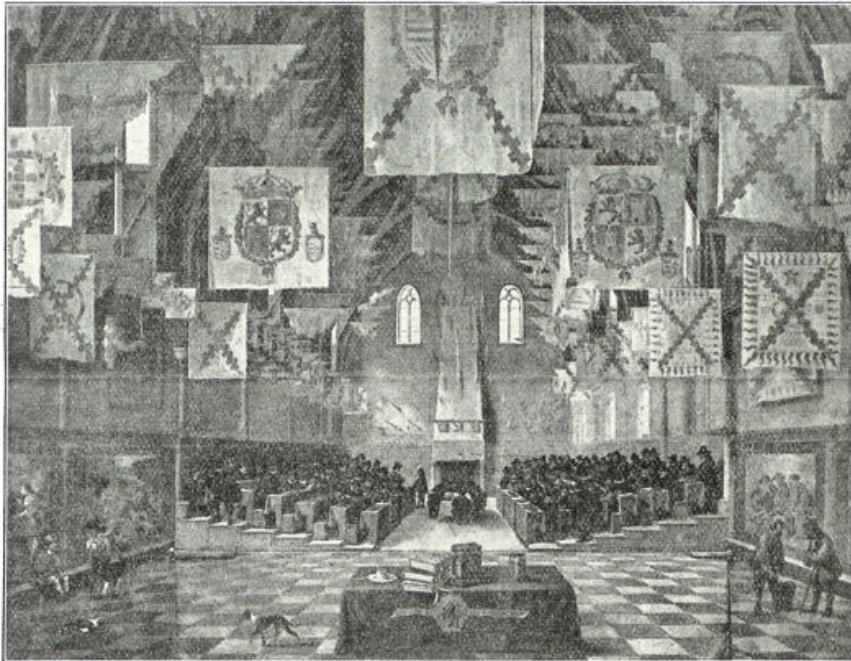
Den 3^{en} September werden de Schotten bij Worcester versmeten, in dat najaar werden Schotland en Ierland voorgoed tot rust gebracht, en tóen durfde Cromwells bewind 't gevaar van een oorlog met onze Republiek wagen... den 9^{en} October 1651 werd de „Acte van Navigatie" wèt.

Een oorlogsverklaring was zij niet.

Maar een uitdaging lag er wèl in.

En binnen enkele maanden brak dan ook de strijd uit: Om de Oppermacht ter Zee!

P. Br.

Vergadering der Staten van Holland in 1651.

28 Januari. — Mr. en Mevrouw Hepner zijn weer vertrokken. Zij laten een groote leegte achter, maar zij hebben ook heel wat gaatjes gestopt! De „huishoudelijke dienst” heeft een vleesch- en broodsnijmachine van hen ten geschenke gekregen. Dát is een vergemakkelijking en vermindering van onzen arbeid! We hebben dikwijls gezucht over en vooral onder het snijden van zoovelen met een gewoon mes. Maar nu, met die heerlijke machine, is het „snijden” eigenlijk een allergezelligst werkje. Het gaat zoo vlug, zoo goed, en zoo gemakkelijk.

Onder de goede dingen, die Mr. en Mevrouw Hepner ons achterlaten, behoort óók de belofte, dat nog meer leden van het Comité ons hopen te bezoeken. O. a. onze Presidente, Mevrouw van Riemsdijk. De watersnood heeft tot dusver haar bezoek vertraagd. Nu hopen wij dubbel, dat het met dien watersnood in Holland spoedig gedaan moge wezen.

V A R I A.

Tweeërlei.

Bij andren achting zich te winnen,
Dat kan door deugd of huichlarij.

De achting voor zichzelf, daar binnen,
Staat vrij wat hooger in waardij.

Toch dreigt hen bei een zelfde strik:
De dwaze waan: Die man ben ik!

Boven alles.

Kostlijk is uw liefde, o vrouw,
Schittrend door oprechte trouw.

Wat uw liefde, o moeder, wrocht,
Rijk is 't, voor geen goud gekocht.

Maar Uw liefde, o God en Heer,
Blinkt toch schooner, wrocht nog meer.

Kwaal.

Oud te wezen vóór den tijd,
Kwaal waar dit geslacht aan lijdt.

A. J. H.

Om de Oppermacht ter Zee.

IV. Een bange Zondag.

't Is Zondag de 9^e Augustus van het jaar 1653.
Al vroeg is de bevolking van Den Haag op de been geweest.

Want de vijand, de Engelschman, zit vlak op de Hollandse kust! Gister, den ganschen dag, was de rollende donder van 't geschut niet van de lucht. . . . tusschen Ter Heide en Scheveningen kampt hij met Tromp om de overwinning, en 't is een publiek geheim, dat 's Lands vloot in de minderheid is.

Och! er is niet behoorlijk voor de vloot gezórgd!

Sinds Tromp, bij Duins, den Spanjool voorgoed uit deze wateren verdreef, was van de zeezijde geen ernstig gevaar meer te duchten. Als men een vloot had, die de schepen convoyeeren kon om ze tegen zeeroovers te beschermen, een vloot, die in buitenlandsche havens de vlag vertoonen

en troepenschepen vergezellen kon, — dan was 't al mooi. Aan een ernstigen zeeëstrijd had schier niemand meer gedacht! Tot, verleden jaar, ineens de oorlog met Engeland uitbarstte.

Over aanleiding en oorzaken zullen we nu maar zwijgen. Als van twee partijen ééne bepaald oorlog wil, dan houdt niets dien tegen.

Maar één van de geschilpunten is toch, met het oog op hetgeen in ónzen tijd gebeurt, de moeite van memoreeren waard.

Wij handhaafden n.l. den regel: De vlag dekt de lading. D. w. z. als Engeland in oorlog is en Holland is neutraal, dan moet Engeland afblijven van al hetgeen op een Hollandsch schip onder Hollandsche vlag wordt vervoerd. Engeland daarentegen hield vast aan den regel: 't Schip eener bevriende natie wordt verbeurd verklaard, als het een lading in heeft uit of voor het land van den vijand.

Engelands opvatting heeft het gewonnen. En zóó straf past het dezen regel thans toe, dat onze schepen zich de meest vernederende bejegening moeten laten welgevallen.

't Eerste oorlogsjaar waren we niet voorspoedig geweest. Wel hadden Tromp, en De Ruijter, en de Evertsens, en vele andere zeehelden dappere daden verricht. . . . maar materiëel stonden we te zeer bij de Engelschen achter en dat kon tenslotte geen dapperheid meer goedmaken.

Reeds kort na 't uitbreken van den krijg hadden de gezamenlijke kapiteins zich met ernstige klachten tot de Staten gewend en ronduit verklaard: „Meer dan vijftig schepen bevinden zich in de Engelsche vloot, welke beter zijn dan het beste Nederlandsche schip.”

En de vice-admiraal, de driftige Witte de With, die het hart op de tong had, zei het rondweg in de vergadering der Staten: „Wat helpt het, dat ik zwijg; ik ben voor mijn opperheeren; ik mag en moet het zeggen: de Engelschen zijn meesters van ons en diensvolgens van de zee!”

Het wás maar zoo: de Engelschen waren ons de baas.

Onder 't regiem van den genialen admiraal Blake hadden ze in weinige jaren hun vloot tot de sterkste van Europa gemaakt. En al lijken hun schepen van toen, wat tonneninhoud en bewapening betreft, belachelijk klein, bij de moderne pantserschepen en dreadnoughts van thans vergeleken. . . . men moet hun zeemacht beschouwen in de lijst van dién tijd, en als we dan de opsomming lezen van de schepen van hún vloot en die der onze, dan begrijpen we de klacht onzer mannen ten volle.

Bovendien, — er was in Engeland organisatie.

En hier ging alles op z'n elf-en-dertigst!

Binnen enkele weken voerden, toen de oorlog was uitbroken, de Engelschen de bemanning hunner vloot van 16000 tot 30000 man op. Kom daar hiér es om, in 't land

van Staten en stedelijke potentaten, 't land der vijf admiraliteiten en zeven provinciën, 't land zonder hoofd, waar allen wát te zeggen hadden en niemand regeerde.

Gelukkig, dat we *Tromp* nog hadden!

Dat waarborgde tenminste eenheid van actie, als de vloot buitengaats was.

Maar ook *hij* had niet kunnen verhinderen, dat na grootere en kleinere zeeslagen 's Lands vloot, beschadigd en verhavend, had moeten thuis varen, waarop de Engelschen verschenen waren en nu al weken lang de kust blokkeerden.

't Gevolg laat zich onmiddellijk raden: alle handel stond stil!

Honderden koopvaardijsschepen, uit de Oostzee en de Witte Zee, uit alle landen van Europa, uit de Oost en uit Amerika, waren op de terugreis of wachten vol ongeduld, om de vaderlandsche havens te kunnen binnenvaren . . . waar geen denken aan was, zoolang niet de Engelsche blokkade gebroken werd.

Met groote energie, dát moet erkend! had men de laatste weken de vloot versterkt.

't Is altijd zoo met den Hollander geweest: hij treuzelt láng, veel te lang soms, maar als 't gevaar eenmaal over hem kwam, en 't voor hem wordt pompen of verzinken, dan pompt hij als de beste!

Tromp, die met de hoofdmacht van 's Lands vloot in de Zeeuwsche en Hollandsche zeegaten lag, voer den 6^{en} Augustus uit, om zich zoo mogelijk met het smaldeel van *De With*, dat bij *Tessel* lag, te vereenigen en den vijand slag te leveren.

Zaterdag, den 8^{en}, raakte hij op de Hollandsche kust met den Engelschman slaags.

Den ganschen dag duurde de strijd, die onbeslist bleef.

's Nachts te twee ure schreef *Tromp* op zijn schip, de „*Brederode*," een klein briefken aan de Staten, waarin hij 't gebeurde van den dag verhaalde, hun moeilijken toestand uiteenzette, beloofde tot het eind zijn plicht te zullen doen en dringend de voorbede der gemeente verzocht, als zij dien Zondag in haar bedehuis zou samenkomen.

Onmiddellijk brachten de Staten dit verzoek aan de

Haagsche predikanten over en de kerken waren te klein, dien dag, om de benauwde schare te bevatten.

Maar toen het reukwerk des gebeds opging, was de held, die er om verzocht had, reeds in de eeuwigheid overgedragen: een Engelsche musketkogel had hem getroffen, bij den aanvang reeds van den strijd, en na enkele seconden doen sneven.

Gelukkig wisten de kapiteins het stil te houden voor 't volk.

Dien ganschen Zondag duurde de strijd, — op de duinen van *Scheveningen* en zuidwaarts door een groote menigte in angstige spanning gevolgd.

Gewonnen werd de slag niet, — verloren gelukkig evenmin.

't Gelukte aan *Witte de With*, *De Ruijter* en anderen, de vloot met geringe verliezen Noordwaarts te koersen en op de reede van *Tessel* binnen te brengen. Maar ook de Engelschen waren genoodzaakt, hun havens op te zoeken ten einde de schade te doen herstellen. Daardoor werd vanzelf de blokkade opgeheven en de Oostzeeschepen, de walvischvangers, de Oost-Indiëvaarders, alles kon binnemen.

't Was de laatste groote zeeslag uit dezen eersten Engelschen oorlog.

't Volgend jaar werd de vrede geteekend.

Hij was voor ons nu juist niet zoo voordeelig, — maar erkend dient dan ook, dat de Engelschen ons beslist de baas af waren geweest.

Of het vrede *blijven* zou? . . .

Menigeen die er aan twijfelde.

En ze vonden het in elk geval een loffelijk voornemen van den kort geleden aan 't bewind gekomen raadpensionaris *Johannes de Witt*, dat hij 's Lands zeemacht krachtig wilde versterken, omdat Hollands toekomst lag op het water!

Maar dan ook zal Engeland, als 't zijn tijd gekomen acht, een tweede poging wagen . . .

Doch dan leeft *Cromwell* niet meer. En de Engelschen hebben den zoon van hun onthoofden koning, *Karel II*, uit Nederland teruggeroepen.

P. Br.

Vertrek van Karel II naar Engeland, Scheveningen 2 Juni 1660.

VRIJHEID.

Sultan Haroen Habad, wiens gebied aan den Euphraat lag, had onder zijn knechten of bedienden er een, op wien hij bijzonder gesteld was, en dien hij tot zijn lijfdienaar gemaakt had. De man was afkomstig uit Moorenland, en donker zwart van huid, maar blank en rein van ziel. Dit wist de vorst, en daarom hield hij dezen trouwen dienaar hoog in waarde, al was het eigenlijk slechts een voor geld gekochte slaaf.

Op zekeren dag miste de sultan een kostbaren, juweelen ring. Overal werd gezocht maar vergeefs. Doch de zwarte bediende, die Jussuf heette, gaf het niet op, ziende hoe het verlies zijn meester smartte. Zijn ijver werd beloond. Hij vond den ring eindelijk in het nachtleger van een fraaie Angora-kat, die de lastige gewoonte had kleine voorwerpen daarheen te slepen.

De sultan was zeer verblijd over de vondst, zóó zelfs dat hij echt Oostersch tot hem zeide:

„Gij hebt mijn hart verblijd en mij wedergegeven, wat ik niet missen wilde om vele herinneringen, die er aan verbonden zijn. Zeg nu, wat gij van mij wenscht en ik zal het u geven, als het maar eenigszins in mijn vermogen is.”

Geheel verrast zag Jussuf zijn meester aan, en kon geen woord uitbrengen. De sultan vervolgde:

„Ik begrijp, dat ge niet zoo dadelijk een antwoord weet, doch luister: Ik ga voor een paar dagen op reis. Na dien tijd zal ik mijn groot-vizier tot u zenden om te hooren wat gij wenscht. Misschien wilt gij hem nog eerst raadplegen. Hij is een wijs man.”

Op den bepaalden tijd ging de groot-vizier antwoord halen. Hij stond verbaasd, toen Jussuf zeide: „Ik begeer alleen, dat mijn gebieder, wiens slaaf ik ben, mij de volle vrijheid schenkt, zoodat ik kan gaan waarheen ik wil.”

„Maar gij hebt het toch goed aan het hof,” antwoordde de staatsdienaar. „Wat kunt ge meer verlangen? Velen benijden u, en dat ge slaaf zijt bemerkt men nergens aan.”

Doch wat de groot-vizier ook mocht zeggen, Jussuf bleef bij zijn besluit: volle vrijheid verlangde hij om te blijven of te gaan; niet meer.

Toen de sultan het antwoord ontving, werd hij zeer toornig, en riep uit: „Ik had niet gedacht, dat Jussuf mijn goedheid zóó belooenen zou. Nu wil hij mij verlaten? Doch ik zal mijn woord houden: Hij kan gaan. Maar tevens verban ik hem uit mijn rijk. Hij kan naar zijn Moorenland gaan, maar hier zal hij geen voet meer zetten.”

Het gebeurde werd weldra alom bekend, en zoo hoorde het ook de wijze Mirza, die bij Bagdad woonde. Hij kende zoowel den sultan als diens slaaf, en besloot het mogelijke te doen om den toestand te beteren.

Hij begaf zich naar den vorst, en werd aanstonds bij dezen toegelaten, die juist aan den maaltijd zat en eenige gasten had. Hij vertelde het doel van zijn komst, en uitte de hoop, dat de sultan aan Jussuf genegenheid zou blijven betoonen, ook nu hij om de vrijheid gevraagd had.

„Maar hij heeft mijn goedheid met ondank beloond,” riep de vorst driftig. „Wat de slavernij betreft wat hindert hem die? Hij gaat uit en in naar welgevallen.”

Mirza antwoordde niet dadelijk, maar zich bukkend greep hij snel een drinkglas, dat op tafel stond, en plaatste het vlug, omgekeerd, op een grooten, dik gesuikerden koek.

Niemand begreep wat dit beduidde. Maar Mirza sprak tot allen: „Komt hier en ziet eens onder dit glas.”

Ze deden zoo en bespeurden toen een groote vlieg, die onrustig heen en weer vloog.

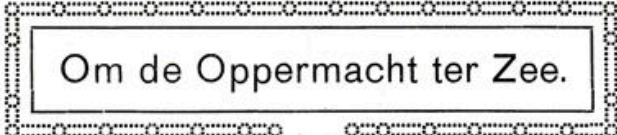
„Zie,” sprak Mirza, „zoo even dacht die vlieg nog enkel aan de suiker en smulde heerlijk. Thans vergeet zij dat, en vliegt onrustig rond. Waarom? Omdat ik haar de vrijheid benomen heb. Liever dan het heerlijkste is haar die.”

Tegelijk zag de wijze den vorst veelbeteekenend aan. Deze begreep hem en sprak:

„Ge hebt gelijk. Zooals die vlieg, gaat het ook Jussuf. Ik geloof nu, dat hij beter zag dan ik. Voortaan zal hij vrij zijn. Blijft hij dan, zoo is mij dat te meer waard.”

En Jussuf bleef.

A. J. HOGENBIRK.

Om de Oppermacht ter Zee.

V. Vóór- en tegenspoed.

De Pers van nú kende men in de zeventiende eeuw niet. Verreweg 't grootste deel des volks had nog nooit een „courant” gezien: de „Oprechte Haarlemmer” was een zeldzaam weelde-artikel en verder wás er niets.

Toch liet ook toen de „Pers” zich niet onbetuigd in tijden van groote gebeurtenissen, maar zij uitte zich op andere wijze: door vlugschriften, blauwboekjes, kleine traktaatjes, samenspraken, enz. Vaak zijn die persproducten kras eenzijdig, maar toch vormen ze een der voornameste bronnen, waaruit men de geschiedenis van die vervolgen eeuwen kan leeren kennen.

Zoo verscheen er in 't late najaar van 1665 een vlugschrift, dat men elkander weldra uit de vingers griste, wyl het in een opgewekten, soms zelfs pikanten stijl de geschiedenis van den dag besprak: den oorlog met Engeland en den ongelukkigen zeeslag op de Noordzee, waarbij de admiraal Wassenaar Obdam met zijn schip in de lucht vloog.

„Neerland en Engelschman,” zoo heette de samenspraak. De „Engelschman” meent, dat de kamp reeds te zijnen voordeele is beslist en raadt den „Neerland” aan, om maar spoedig vrede te zoeken en Englands oppermacht ter zee eens en voorgoed te erkennen.

Maar de ander heeft daar geen lust in en antwoordt: „Waarvoor zou ik verflauwen? voor een Engelschman? neen: schoon men hem Duivelsman noemt: de naam baart de kracht niet!”

Niet „fijn,” zal men zeggen... maar hier is het volk aan het woord, en zulk een uitdrukking toont, waardoor dat volk werd beziel.

Dan smaalt de „Engelschman” wat op den „gesprongen” Excellentie en op de groote schade, die aan de vloot der Republiek is toegebracht.

Dat brengt den ander op zijn paard:

„Wel, lieve hanselink, weet gij niet, dat het eerste begin is kattedespinn? Het leeuwenbloed was nog niet doorwarmd; past wel op de naaste reis, men zal u dan met steviger, scherpegevilde tanden wat dapperder in uw doglenden zitten!”

Wat dit laatste betreft, het bleek een profetie, die weldra haar vervulling vond.

De tweede Engelsche oorlog wás niet te ontwijken geweest.

Karel II, op den troon zijner vaderen hersteld, had daarheen een wrok meegenomen jegens de Republiek, die zich zoo weinig om hem bekommerd had, toen hij als koninklijke balling omzwierf, en met name ook jegens Jan de Witt en diens coterie, jegens die Hollandsche kaaskoopers, waarboven hijzelf, in zijn gevoel, met zijn gezalfd hoofd, torenhoog uitstak.

Daar kwamen allerlei nationale veeten bij.

Bovendien de handelsnijver; de vraag in 't kort van de *Oppermacht ter Zee*.

Wat men in ónze eeuw, in 't groot, gebeuren ziet tusschen Engeland en Duitschland, werd in 't klein reeds getypeerd door den strijd in de 17de eeuw tusschen Engeland en Nederland. Met dit onderscheid slechts, dat de Engelschen tóen worstelden om een positie, die ze hoopten te verwerven, en tháns om een wereldpositie van twee eeuwen te behouden en te versterken.

Zoo was ook toen weer de Oorlog ontbrand en beide partijen gaven elkander de schuld... ook in dit opzicht is er niets nieuws onder de zon.

De vromen mochten klagen, in proza en dicht, dat Efraim en Juda elkander benauwdten, 't bleek ook thans weer, dat geen strijd feller woedt, dan wanneer hij ge-

streden wordt tusschen volken, die vele eigenschappen met elkander gemeen hebben.

't Eerste oorlogsjaar was niet voorspoedig geweest.

De opperbevelhebber, met verscheidene andere mannen-van-naam was gesneuveld, ettelijke schepen waren verbrand of genomen, de rest was in deerniswaardigen toestand in de vaderlandsche havens teruggekeerd.

Toen echter toonde zich het Nederlandsche volkskarakter weer op zijn best.

In Den Briel ja! daar liepen ze den ouden Jan Evertsen na en hoonden hem, wierpen hem met drek en vuil, alsof *hij*, de dapperste onder de dapperen! het onheil had kunnen keeren, waarmee *God*, naar de „Neerlander” in de „samenspraak” terecht opmerkte, ons had bezocht, „opdat wij niet op onze macht leunende, victorizeerende te trotsch zouden worden.”

Maar dat in Den Briel... dat deed het *grauw*.

Het volk en de Staten en bovenal Jan de Witt, hielden 't hoofd koel, en werkten den ganschen winter taai door: de vloot móést en zóú in orde. Geen halve maatregelen werden geduld, en de laffe scheepskapiteins, die ook 't vorige jaar weer zonder vechten op de vlucht waren gegaan, werden nu kort en bondig doodgeschoten of levenslang uit het vaderland gebannen.

De Ruyter werd aan 't hoofd van 's Lands vloot gesteld, de indeeling van 't bevel over de verschillende smaldeelen deugdelijk geregeld... en in 't laatst van Mei 1666, van alles wél voorzien, koos zij zee.

't Was in dien tijd een heel ándere zee-oorlog dan tháns!

't Oorlogschip, zonder eigen beweegkracht, moest zich richten naar den wind.

Er was geen draadlooze telegrafie aan boord, waardoor men zich met land en zee in verbinding kon stellen. Geen vliegers of Zeppelins gingen als verkenners de vloot vooruit... 't gebeurde, dat twee vloten van bijna honderd schepen een week en langer een betrekkelijk klein kom-

metje als de Noordzee afzochten zonder elkander te vinden!

't Werd 11 Juni eer De Ruyter met de Engelsche vloot vloot in gevecht kwam.

Maar toen werd het dan ook de bloedigste en langdurigste strijd, waarvan onze zeegeschiedenis gewaagt: de Vierdaagsche Zeeslag.

Tusschen de Engelsche en de Vlaamsche kust voeren de beide vloten, vier dagen lang, al vechtende heen en weer en telkens werd het avond en gloorde na den duisteren nacht een nieuwe morgen, zonder dat er een beslissing gevallen was.

In den namiddag van den vierden dag bracht De Ruyter de beslissing.

De „bloedvlag” hijschend, beval hij den laatsten, algemeen aanval.

Tegen dien druk was de reeds zoogehavende Engelsche vloot niet bestand.

Zij sloeg op de vlucht en trachtte den mond van de Theems te bereiken.

Zwaar moeten de verliezen van den Engelschman worden genoemd. Zes zijner schepen waren genomen, zeventien verbrand of gezonken, een goede vijfduizend man was omgekomen, drieduizend, waaronder de vice-admiraal Ayscue, waren gevangen genomen.

Met volle recht kon de vloot der Staten zich de overwinning toeschrijven.

Tegen den 30^{en} der maand werd door 's Lands Staten een algemeene dankdag uitgeschreven, en *De Ruyter*, die gewoon was geen zeeslag aan te vangen, zonder zich eerst in en door 't gebed te hebben gesterkt, zal zeker, 't zij hij aan land geweest zij, of op de vloot, *zijn* dankzegging aan die des volks hebben gepaard, nu Nederland, eindelijk! tegen Engeland meester gebleven was ter Zee.

P. Br.

Episode uit den Vier-daagschen Zeeslag, 14 Juni 1666.

En van deze: „Al is de Duitscher een goede kerel, het is toch beter hem op te hangen.“

Over geluk en ongeluk:

Jij, die op het wiel zit, bedenk, dat je ook onder het wiel kunt komen.

Over liefde en huwelijk:

Met den geliefde schijnt een jaar een uur.

De vrouw mag leelijk zijn als een geit, als ze maar gouden horens heeft.

Het huwelijk is geen wedloop; je zult wel op tijd komen.

Over arbeid en luiheid:

Morgen is een dief, hij bedriegt en is weg.

Een hutje van dennenhout — maar een gezond hart.

Over rechtspraak en spaarzaamheid:

Een gouden hamer slaat zelfs ijzere deuren in.

Als ieder een bes plukt, dan zult ge weldra een mand hebben.

Enzovoort.

Behalve het hoofdstuk over spreekwoorden bevat het werkje ook nog een beschouwing over de Russische sprookjeswereld, een hoofdstuk over groetformules en een over het bijgeloof. Vooral het laatste is belangrijk.

Eén opmerking.

De schrijfster zegt: Het Russische volk is naief; het heeft een sterke verbeeldingskracht; te verwonderen is het dan ook niet, dat het bijgeloof hier een ruim veld heeft gevonden.

Wij zien in het bestaan van zooveel bijgeloof iets meer. Zou de oorzaak wel in wat anders liggen, dan in het feit, dat het geloof er zoo weinig wordt gevonden? Bijgeloof ligt zoo dicht bij ongelooft. Wat helaas bewezen kan worden met voorbeelden uit ons eigen volksleven. A. L. v. H.

OPSCRIFTEN.

FIDELITER, FORSITER, FELICITER.

En Alpenreiziger in Zwitserland beklom ook den St. Bernard en bezocht daar natuurlijk ook het wereldberoemde klooster. Hier onder de zorgende en helpende monniken deed hij blijvende indrukken op. Het meest werd hij echter getroffen door bovenstaande woorden, welke in een klavierlooper waren geborduurd. Zij beteekenen: „Hoe trouwer, hoe sterker, hoe gelukkiger.“ Heeft misschien een vrome kloosterbroeder ze uit de ervaring van een toegewijd leven ingewerkt? Waarschijnlijk wel. Zeker is het, dat onze toerist ze vast in zijn geheugen prentte en er winst mee deed voor anderen. Dat bedoelen wij ook, als we de zaak verder vertellen. Die er lust voor heeft, make maar eens een wandversiering met de genoemde drie woorden voor huis- of werkkamer. Men denke vast maar eens over de beteekenis er van na, en verklare ze dan vooral in geestelijken zin. Hoe *trouwer* we zijn in hetgeen ons als Christenen is toevertrouwd, hoe *sterker* wij zijn in het geloof en de liefde, in strijden en overwinnen, en hoe beter wij in staat zijn onze roeping te vervullen. En *forsiter, feliciter*; hoe sterker hoe *gelukkiger*, in het voortbrengen van veel vrucht, waartoe de Heiland ons roept. Hij zegt: „Die in Mij blijft en Ik in hem, die draagt veel vrucht.“ (Joh. 15 : 5.) Daarom klinkt steeds weer Zijn woord: „Blijft in Mij,” d.w.z. blijft met Mij in persoonlijke gemeenschap, als de rank met den wijnstok; dan zal de genadezon steeds helderder en troostrijker het hart verlichten en verwarmen. Hoe trouwer wij Hem dienen, hoe krachtiger wij zullen zijn in het dienen van den naaste. En hoe meer wij zien, dat ons werk voor anderen niet ijdel is, hoe gelukkiger we ons zullen gevoelen. Mogen allen, die op het gebied der in- of uitwendige zending werkzaam zijn, het maar steeds bedenken. En, als de arbeid soms moeilijk wordt en men zijn zwakheid gevoelt, en zich er min of meer ongelukkig onder gevoelt, dan maar gedacht aan de woorden: Fideliter, forsiter, feliciter. L. K.

UIT MIJN JONGEN TIJD.

EPICURUS TOEN EN NU. ¹⁾

Gaapt ook de grafkuil aan mijn voet,
Toch juich ik in den morgengloed
Des levens en der vrijheid. 'k Zing;
Wat deert mij mijn vernietiging!
Niet eeuwig zal ik leven; 'k weet het,
Eens slaat mijn stervensuur: 'k vergeet het.
Knaap! Reik den beker nog eens aan:
Straks sterf ik en het is gedaan.

'k Staar in het kort, maar blij verschiet;
De tijd moog snellen,
Zijn offers vellen,
Ik sidder niet.

Want met het eind van mijn bestaan
Vangt eeuwige stofverwising aan:
't Zal alles eens in 't niet verzinken:
Hij leve, die deez' leer ons gaf.
Wie licht als wij bij dood en graf,
Wie laat er vreugdetonen klinken!

Bevrijd van vrees en zinsbedrog,
Wat vrees ik nog
Wat vrees ik nog!
Geen godenheir baart me angst of schrik.
Reeds zie 'k hen vallen,
'k Bespot hen allen;
Mijn God ben — ik.

Gevolgd.

A. J. HOOGENBIRK.

¹⁾ De mensch is overal en altijd dezelfde. Hij zoekt zijn heil in dit leven, en sluit de oogen voor de eeuwigheid.

Om de Oppermacht ter Zee.

VI. De roemrijkste dag van ons Zeewezen.

En briefschrijver laat zijn veder gaan over 't dikke Hollandsche papier.

De hand heeft een weinig, want al is de man een der hoogsten in den Staat en als zoodanig wel gewoon zijn aandoeningen te bedwingen . . . wat hij heden te melden heeft is zoo ongewoon in de annalen van het Land, 't welk hij dient, dat het geen wonder is, wanneer ook *zijn* gemoed ontroerd is.

Ziehier, hoe hij zijn missie aanvengt:

„Op huyden heeft Godt-Almachtigh de wapenen van den Staet zoo goedertierentlijck ghelieft te zegenen, dat wij en alle de ingesetenen Syne Goddelycke Majesteyt over desselvs genade niet genoegsaem kunnen dancken . . .”

Hier houdt zijn pen een wijle stil.

't Hoofd nadenkend in de hand gelegd, zit Cornelis de Witt, gevolmachtigde van 's Lands Staat bij de Vloot, eenige oogenblikken onbewegelijk en peinst na over de wonderbaarlijke „genade” door Godt-Almachtigh den Lande bewezen.

De plaats, waar hij schrijft, getuigt er van.

Hij zit hier neder in de weidsche, met groote praal ingerichte kajuit van de Royal Charles, het beroemde Engelsche admiraalschip, waarop niet vele jaren geleden koning Karel II uit de ballingschap in zijn land was teruggekeerd.

Die „Royal Charles” ligt in een *Engelsche* rivier.

Kort onder den *Engelschen* wal . . .

En hij, representeerende de Hooge Regeering zijns Lands, dat met Engeland nog steeds in oorlog is, beschermd door de schepen en de kanonnen der Staten-vloot, zit hier rustig neer op den veroverden bodem en schrijft het eerste bericht der victorie.

't Is waarlijk geen wonder, dat de tocht naar Chattam de eeuwen door in onze volks-herinnering en volks-historie is bewaard gebleven.

't Was 't gloriepunt van de worsteling om „de oppermacht ter zee.”

Sinds dat jaar 1667 verlieden nu twee en een halve eeuw, en 't is Engeland in al dien tijd niet wéér overkomen, dat een vijandelijke vloot zijn kust blokkeerde, zijn havens binnenliep, zijn sterkten bezette en zijn schepen verbrandde of nám!

Aan geen Fransche of Duitsche vloot is dát na dezen ooit gelukt!

En wie iets hoort of leest van de Britsche zeemacht, zooals ze tháns tot een nooit gehoorde hoogte is opgevoerd, geeft toe, dat het menschelijkerwijs gesproken niet te denken is, dat in afzienbaren tijd De Ruyters vermete tocht door eenig volk met goed gevolg zal worden herhaald.

Toegegeven moet worden: vele gunstige omstandigheden werkten samen.

Voorreest was onze vloot tijdens dezen tweeden Engelschen oorlog, telkens als ze uit zee terugkwam, nóg meer versterkt geworden, eer ze de vaderlandsche havens dan opnieuw verliet. Johan de Witt had den strijd ter zee, 't moet tot zijn eer erkend, energiek doorgezet . . . jammer alleen, dat de krijgsvoorzieningen te land zoo schromelijk verwaarloosd werden, dat de ijzeren bisschop van Munster, Bernard van Galen, vrij spel met ons had.

Daar kwam bij, dat de Engelsche regeering vrij zorgeloos was geweest.

Er waren immers vredesonderhandelingen begonnen . . . de uitrusting van de vloot kostte schatten gouds . . . Karel II worstelde toch al met chronisch geldgebrek en hij had er evenals zijn vader een ongeluk aan gezien, om bij het Parlement met geld-aanvragen te komen . . .

Zoo liet men de vloot maar in de havens liggen, wachtend op het einde.

Johan de Witt echter besloot dit einde wat te verháasten en de Engelschen wat inschikkelijker te maken in hun voorwaarden, door hun een klap toe te brengen, waarvan Londen dreunen en Europa gewagen zou. Terwijl er bovendien nog een rekening met de Engelschen open stond vanwege de honderd en veertig weerlooze koopvaarders, die zij ten vorigen jare verbrand hadden op Het Vlie.

Dat alles te zamen werkte als prikkel, om den vijand in zijn eigen havens te gaan opzoeken.

De Witt was de ziel van de gansche onderneming en De Ruyter zijn rechterhand.

Reeds twee jaren vroeger, in 't begin van den oorlog, had De Witt met een soortgelijk plan rondgelopen en al

't mogelijke gedaan om kaarten en gegevens betreffende de Engelsche havensteden en inzonderheid de Theemsmonding te krijgen. Zelfs was hij er in geslaagd, enkele loodsden aan onzen dienst te verbinden, die het vaarwater daar kenden, als 'n bottelier den weg in den wijnkelder.

Toen nu in 1667 't gunstige jaargetij aanbrak, De Ruyter uit een zware ziekte was hersteld en de vloot met al het noodige volkomen toegerust, zeilde zij den 6^{en} Juni uit het Gat van Tessel, liep een dag of wat langs de Hollandsche kust, nam aan den Mond van de Maas de laatste benodigdheden in, wendde den 14^{en} bij vrij gunstigen wind den steven naar Engeland en liet den 17^{en} in 't „Koningsdiep” aan den mond van de Theems, het anker vallen.

Daar werd nu krijgstraad gehouden en spoedig 't plan van aanval vastgesteld.

Een smaldeel van de lichtste oorlogsschepen, door tal van branders versterkt, zou de Medway opzeilen, die ook in den Theemsmond uitkomt.

Van Ghent, bijgestaan door tal van dappere kapiteins, voert dit plan uit.

Den 20^{en} nemen en vernielen zij het fort Sheerness en nu zeilt het smaldeel de Medway op, op sommige plaatsen — zoo rapporteerde later de bevelhebber — niet breeder dan de Rotterdamse Schie. 't Geschut van 't slot Upnor wordt tot zwijgen gebracht; een zware keten, waarop de Engelschen hun hoop nog gevestigd hadden en die zij over de rivier hadden gespannen, wordt stuk gezeild . . . en nu vallen de daar achter voor anker liggende Engelsche oorlogsschepen, — „ingekurkt” als zij zaten — zonder veel strijd in onze handen.

De Unity wordt vermeersterd, de Matthias en de Carolus Quintus worden in brand gevaren, ook de Royal Charles, 't prachtschip van de Engelsche vloot, wordt veroverd.

Den volgenden dag werd het werk voortgezet onder leiding van De Ruyter.

Drie van de zwaarste Engelsche oorlogsschepen, die nog wat hoogeróp lagen, worden totaal vernield, tal van opslagplaatsen van de kostbaarste goederen worden verbrand; Londen verkeerde in den grootsten angst, in Greenwich waren alle inwoners op de vlucht geslagen; zelfs te Woolwich achtte men zich niet veilig!

Weken lang blijft *De Ruyter* nu heer en meester van de zee!

Geen schip wordt naar Londen doorgelaten, geen vaartuig kan de Theems áf . . .

In Noordzee en Kanaal waait niet anders dan de Nederlandsche vlag.

En wél dichte Vondel, met toespeling op den ontzettenden, vierdaagschen brand, die pas Londen geteisterd had, naar waarheid:

„Londen voelt zijn krachten smelten,
Staat nog eens in vier en gloed,
Die de koorts in de adren voedt;
Nieuw-Karthago rijdt op stelten . . .” P. Br.

LETTEREN EN TAAL.

VRAGENBUS.

Kleantes — Praam — Dalles — Opkorter — Om zeep.

B. te B. vraagt:

1. Ik hoorde een redenaar zeggen, dat Paulus in Hand. 17: 20 waarschijnlijk gezinspeeld heeft op den lofzang van Kleantes.

Wie was Kleantes? en hoe luidt die lofzang?

Antw. — De genoemde was een Grieksch dichter, welke drie eeuwen vóór Christus leefde. Het gedicht van hem, waarin de aangehaalde woorden voorkomen, is wat lang om het hier te geven. Mijn vertaling er van is opgenomen in „Bloesem en Vrucht,” het maandschrift van het Christelijk Letterkundig Verbond.

2. Iemand een praam op zijn neus zetten. Kunt u ook zeggen, wat hiermee bedoeld wordt? Wat is een praam? En waarom op den neus?

Antw. — In sommige streken luidt dit gezegde: „de p op den neus zetten;” een verkorting van praam of priem. Het is een werktuig, dat aan den neus van sommige dieren wordt bevestigd, van welke men koppigheid of weerbaarheid vreest. Wil het dier niet voort, dan trekt men aan het touw, dat aan de praam is vastgemaakt, en veroorzaakt zoo pijn aan het beest, dat nu gedwongen is voort te gaan.

3. Met een Dalles
Komt men door alles.

Wat is een Dalles?

Antw. — Deze vraag is al vroeger beantwoord. Het woord komt waarschijnlijk van het Latijnsche *Dolus*, dat is list.

A. te Z. vraagt:

Onlangs werd op onze Jongedochters-Vereeniging een boekje voorgelezen van den heer A. J. Hoogenbirk, getiteld: „God zoekt het weggedrevene.”

In dit boekje kwam dit voor: Of je prins bent of opkorter, zonder God gaat 't niet.

Wat is een opkorter?

Antw. — Opkorter is een thans zelden meer gebruikt woord voor straatveger.

D. te N. vraagt:

Als iemand gestorven is, wordt in den volksmond wel eens de uitdrukking gebruikt: Hij is om zeep gegaan. — Waarom zegt men dit, en waarom wordt hier juist zeep genoemd?

Antw. — In de Middeleeuwen was zekere zeep, die uit Jeruzalem kwam, een veel gebruikt geneesmiddel. Doch de reis naar het Oosten was gevaarlijk, vooral in de eeuwen der kruistochten. Vandaar werd het een spreekwoord om te zeggen van iemand, die iets gevaarlijks ondernam: Hij gaat om zeep, t. w. om die uit Jeruzalem te halen.

A. J. H.

PEPER EN ZOUT.

Koningen en Ministers. 1)

Wat koningen doen, zijn „streken,”

Dat is al zoo dikwijls gebleken.

Thans hebben in alle landen

Ministers het roer in handen;

Die willen alleen wat recht is,

Zoodat de oorlog thans minder slecht is!

LUCTOR.

1) „Velen in Amerika hebben gedacht, dat de koningen weer hun oude streken begonnen waren.” Lloyd George.
Volgens hem heeft Amerika al gewacht, tot het goed begrepen had, dat deze oorlog een oorlog was van de volken voor de vrijheid!

Per luchtschip over het Kanaal.

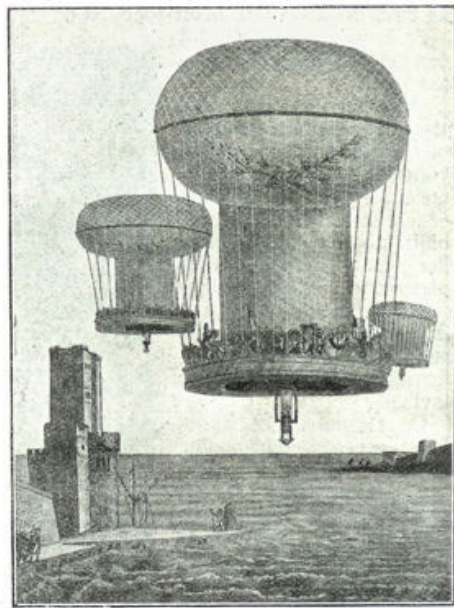
In het laatst der achttiende eeuw werd de luchtballon uitgevonden, en terstond kwam de gedachte op aan een inrichting, om zulk een ballon te besturen. Zoo zou in 1784 de Franschman Blanchard opstijgen op het Champ de Mars bij Parijs in een ballon met mechanische vleugels, naar hij bekend had gemaakt.

Juist toen hij opstijgen zou, sprong een jongmensch in de gondel en verklaarde, dat hij mee wilde. Blanchard wou hem niet mee hebben, er ontstond een worsteling en bij die worsteling raakten de „mechanische vleugels” defect, zoodat er van de opstijging niets kwam. De jonge man, die dat veroorzaakte, was de vijftienjarige Napoleon Bonaparte.

En geheel zijn leven heeft Napoleon groot belang gesteld in de luchtvaart.

Zijn watervloot wasniet tegen de Engelsche opgewassen, en hij heeft er over gedacht, of het niet mogelijk was met een luchtvloot naar Engeland over te steken. De luchtvaart was echter nog in haar prilste jeugd en kon zulke stoute tochten nog niet doen; daartoe moest eerst de motor worden uitgevonden.

Onze teekening is een caricatuur uit dien tijd, die het denkbeeld van het overbrengen van soldaten per luchtschip belachelijk wil maken. Als die teekenaar nu zijn oogen nog eens open kon doen?

Om de Oppermacht ter Zee.

VII. Te onzen nadeele beslist....

„Er was een tijd....”

Wie, die Potgieters „Rijksmuseum” las, herinnert zich niet die half jubelende, half weemoedige herinnering aan Hollands voormalige grootheid, toen de Republiek met Engeland worstelde om de oppermacht der zee en zelfs somwijlen de overhand hield?

„Er was een tijd....”

Doch die tijd is voorbij en die tijd móest wel voorbijgaan. De wederzijdsche krachten waren te ongelijk....

Als we nagaan de geschiedenis van den Nederlandschen volksstam, dan zien we, hoe zijn kleinheid zijn jammerlijk tekort was in de meest gewichtige perioden der wereld-historie. Een kleinheid, bovendien nog verergerd door de staatkundige en religieuze gedeeldheid, die Nederlanders en Vlamingen tot goede burens, maar niet tot broeders in één huis maken kan.

Er wàs een tijd, dat de Republiek der Vereenigde Nederlanden een wereldmonarchie had kunnen worden, ja, dat het Hollandsch op het punt stond wereldtaal te zijn, gelijk dit later 't Engelsch geworden is.... en 't zou zoo gekomen zijn, als Holland maar zesmaal, misschien driemaal zooveel inwoners had gehad, als het zich maar ver buiten zijn enge grenzen had kunnen uitbreiden.

En in 't begin dezer eeuw zou de strijd in Zuid-Afrika ten gunste eener Hollandsche Republiek zijn beslist.... als de Boeren maar zesmaal, misschien driemaal zooveel in getal waren geweest....

Altijd weer heeft onze kleinheid ons genekt.

Zullen we daarover in bitterheid twisten met den Heere onzen God?....

Maar zal dan het maaksel tot zijn Maker zeggen: Waarom hebt Gij mij aldus gemaakt? Zullen wij niet stille zijn en ons ook als *natie* vergenoegen met de plaats onder de zon, die God ons heeft toebereid?

5759

Er is zelfs zoo véél, dat den geloovige hierbij troosten kan!

Gaat het niet vaak zóó, dat het kleine, gemeten met onze aardse maat, voor het koninkrijk der hemelen — dat dan toch het éénige zal wezen dat eeuwig blijft, als alle koninkrijken der aarde zullen zijn te niet gedaan — van méér beteekenis bleek te zijn, dan 't geen in déze bedeeeling schittert door macht, grootheid en wereldomvattenden invloed?

Onze Republiek hééft korten tijd een wereldpositie gehad.

Er wàs een tijd, dat werkelijk de draden der internationale staatkunde te 's-Gravenhage samenkamen en dat dáár meer-malen in Europeesche, zelfs in buiten-Europeesche vraagstukken de beslissing viel.

Maar in deze positie kon een klein volk als het onze zich niet handhaven.

En toen verslapping intrad, verloren we ongemerkt ook onze macht ter zee, — was de strijd om de *oppermacht*, zonder eigenlijke nederlaag, te onzen nadeele beslist.

Want.... dát is wel opmerkelijk in deze historie:

Waar het ging tusschen het Frankrijk der Revolutie en het Engeland van William Pitt, besliste de bloedige slag van Trafalgar het pleit.

Tusschen Engeland en onze Republiek niet alzoó.

Zoolang wij vijanden waren gaf de Republiek geen kamp.

Maar toen wij vrienden werden, in 1689, na den tocht van Willem III „voor den Protestantschen godsdienst en de vrijheden van Engeland,” na Englands „gloriose omwenteling,” waardoor het voor altoos met de politiek der Stuarts brak en een eeuw lang de lijnen volgde door Willems geniale hand ontworpen; — toen de twee Zee-mogendheden eensgezind zijn staatkunde, lang na zijn dood nog, steunden... tóén werd, zonder strijd, Engeland onbetwist meester ter zee.

De redenen daarvoor zijn niet moeilijk te vinden.

Als vijand en mededinger van Engeland, wat zij *voorheen* was geweest, poogde de Republiek met haar vloot de gelijke, ja de meerdere van Engeland te zijn. Nu, als

bondgenoot, gebod de bescheidenheid vanzelf reeds, dat de vloot van den kleinsten staat de *tweede* plaats innemen zou en bij gemeenschappelijke actie door een Engelschen admiraal zou worden gecommandeerd.

Wat niet moeilijk viel, na De Ruyters dood, en toen niet vele jaren later met Cornelis Tromp ook onze laatste groote vlootvoogd ons ontviel. Wij hielden knappe zee-kapiteins over, doch een geniaal opper-admiraal hadden we niet.

En er kwam nog zooveel méér bij.

Och, 't moest vanzelf wel zoo loopen....

In den laatsten, geweldigen worstelstrijd tegen Lodewijk XIV, in den Spaanschen Successie-oorlog, toen Engeland en Nederland zij aan zij stredden, moesten vanzelf de rollen wel wat worden verdeeld, en wat lag toen méér voor de hand, dan dat de Republiek vooral haar kracht ontwikkelen zou te *land*, waar zij 't allereerst aan gevaar was blootgesteld, terwijl Engeland zich te krachtiger zou doen gelden ter zee?

En zoo kwam het dan, dat de Republiek op de grenzen van Frankrijk het voor *dien* tijd ongehoord sterke leger van meer dan 100.000 man onderhield, terwijl Engeland zijn vloot versterkte en Frankrijks kusten blokkeerde.

Toen kwam na den vrede van Utrecht de groote in-zinking.

Langzamerhand liet men de schoone vloot uit onzen glorie-tijd verworden.

Och, waartoe mocht zij nog noodig heeten?

Wij hadden met Engeland niet slechts vrede, doch wij hadden met dit land een zeer innige alliantie gesloten... wat deerde ons Englands meesterschap ter zee... was het niet juist voor óns de zekerheid van ons bestaan, en konden wij niet veilig onze zeemacht laten vervallen, waar de Engelsche vloot ons als een muur tegen elken vijand te water beschermen zou?

Het was, men weet het: de „pruikentijd.”

Toen ons volk, ondanks vele nationale zonden, toch als volk vasthield aan den God zijner vaderen, den godsdienst in eere hield, en er óók waarlijk veel persoonlijke godsvrucht gevonden werd, tóén was het groot in véél, waarin een klein volk groot kan zijn. Zoo te land als ter zee!....

Maar toen de vrome frase 't gemis van 't ware leven, dat uit God is, verheimelijken wilde; toen de zonde voortvrat en uitbrak; toen er een algemeene in-zinking kwam en, helaas! maar al te veel de leer „léér” bleef, zonder ernstigen weerklink in 't leven, toen ging ook steeds meer onze grootheid als volk te niet.

Wij waren op weg te worden „une nation éteinte.”

't Bitter-droeve Fransche tijdperk werd reeds voorbereid.

Toen verloren we ook ons laatste schijntje van macht ter zee. Enkele oude, half vergane oorlogsschuiten waren ten laatste 't overschot onzer eenmaal zoo machtige vloot.

En zóó kwam toen niet de breuk met Engeland, of onze handelsvlag werd van den Oceaan weggevaagd. De strijd om de „Oppermacht ter Zee” was voorgoed ten voordeele van Engeland beslist.

P. Br.

Willem III van Oranje, Koning van Engeland.